

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

УДК 37.091.3:808.5

DOI: 10.12958/2227-2747-2024-2(186)-3-12

Цалапова Оксана Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна

oksanacalapova1998@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9732-353X>

Федоренко Марина Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна

marinafedorenko@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-7675-7194>

Для цитування: Цалапова О. М., Федоренко М. В. Розвиток культури читання молоді в умовах цифровізації суспільства. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 2 (186). С. 3–12. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2\(186\)-3-12](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2(186)-3-12).

References (стандарт APA): Tsalapova, O., & Fedorenko, M. (2024). Rozvytok kultury chytannia molodi v umovakh tsyfrovizatsii suspilstva [The Development of Reading Culture among Youth in the Context of Digitalization of Society]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2 (186), 3–12. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2\(186\)-3-12](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2(186)-3-12) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Культура читання є однією з інтегральних компетентностей сучасної людини, адже інформація накопичується у світі з неймовірною швидкістю і є невід’ємним ресурсом епохи нон-технологій (non-digital era), що активно впливає на всі сфери суспільного життя. Тому нагальною проблемою наразі є розвиток навичок роботи з книгою та альтернативними носіями текстової інформації, формування систематичності й усвідомленості читання, уміння швидко знаходити

потрібну інформацію (на рівні польових навичок), користуватися інтернет-ресурсами, інтерпретувати й аналізувати прочитане, конспектувати, складати план, цитувати, робити висновки.

Сучасна педагогіка активно використовує дві читальні практики – традиційне читання з паперового носія і з екрана, що є свідченням

співіснування двох видів читацької практики, які переслідують одну мету – сформува-ти читацьку культуру людини. Маємо також констатувати, що зазнала змін і сама проце-дура читання, адже наразі використовується скролінг- і скімінг-читання, F- і Z-паттерна тактика знайомства з текстом, синоптичне читання (одночасне опрацювання інформа-ції з кількох екранів) тощо.

Проблема формування читацької культури, що передбачає не тільки вміння читати, але й інтерпретувати, аналізувати текст, є ключовою щодо успішності в освіт-ній діяльності й цілісного гармонійного роз-витку особистості. Крім цього, розвинута культура читання забезпечує захист людини в інформаційному полі від агресивних медіавпливів.

Стратегія дослідження вибудову-валась на основі кількох проблем, що стали вихідними в процесі студіювання: усвідомлення необхідності нової практи-ки читання в умовах цифровізації й ди-джиталізації освітнього процесу, необ-хідність видозмін процедури навчання покоління «цифрових аборигенів», пошу-ки продуктивних технологій розвитку культури читання в умовах медіаосвіти.

Аналіз актуальних досліджень щодо теорії й культури читання окреслює коло нагальних питань, серед яких зна-чущими для нашого дослідження є теорія й методика формування вмінь інтерпре-тації тексту (В. Балюк, М. Власюк, О. Гончарук, О. Колишко, Т. Яценко та ін.). Зокрема, проблема читання в сучас-них умовах була предметом студіювання Л. Прокопенко, яка розглядала читання як складник формування культури сучас-ної молоді (Прокопенко, 2011); Т. Булах, яка осмислила проблему популяризації читання (Булах, 2014); Т. Вилегжаніної, яка проаналізувала кризу читання в циф-ровізованому суспільстві (Вилегжаніна, 2011). Проблеми розвитку читацької

культури, формування читацьких інтере-сів і потреб як засобів пізнання світу та самопізнання особистості репрезентовано в працях В. Сухомлинського, І. Огієнка, Т. Бугайко, Ф. Бугайка, Є. Пасічника, Н. Волошиної та ін.

Феномен читання в цифрову епоху ді-тей та підлітків як представників нового по-коління активно досліджують фахівці (Г. Гич, В. Клименко, Е. Огар, Л. Степан-ченко). Автори публікацій намагаються ви-будувати тактику використання новітніх науково-технічних пристроїв, за допомогою яких уможлиблюється нова читацька прак-тика – цифрове читання. Звідси посилена увага до носіїв інформації – сучасних мас-медіа. Вагомим науковим наробком щодо впливу масмедіа на особистість і суспільст-во стала праця Д. Бакінгема, І. Кальммерер, Х. І. Стрьомсе, Л. Сальмерона, М. Штадтлер (Salmeron, Stromso, Kammerer, Stadtler, 2018), яка в цій розвідці стала вихідною для розуміння процесів цифрового читання в просторі медіаосвіти.

З урахуванням сучасних наукових праць щодо феномену читання в цифро-вому суспільстві актуальними постають такі завдання: теоретично обґрунтувати практику цифрового читання в сучасному освітньому просторі; осмислити феномен цифрового читання як одного з формантів нового читача; дослідити конкретні меха-нізми впливів на читацьку активність за-собами art-технологій.

Мета статті полягає у вивченні процесу формування читацької культури в умовах цифровізації суспільства, пошу-ку ефективних заходів активізації чи-тацької практики за допомогою зображу-вально-імітаційних творчих завдань.

Методологія та методи дослідження. Дослідження базувалось на герменевтич-ному підході розуміння тексту, який зу-мовлюється принципами евристичності, когнітивності, мовленнєво-розумової ак-

тивності читача та інтерпретації прочитаного, бо саме такий принциповий підхід реалізується через активну дослідницьку взаємодію з текстом. Методологія дослідження зорієнтована на застосування загальнонаукових та спеціальних методів опису, аналізу та узагальнення наукових публікацій з проблеми формування читацької компетентності в умовах цифровізації суспільства, індуктивного методу, що дав змогу описати загальну ситуацію з культурою читання в Україні на сучасному етапі та процедуру перетворення прочитаного тексту у вторинний продукт – особистий витвір мистецтва.

Виклад основного матеріалу.

Сьогодні культура читання набуває рис цифровізацій та диджиталізації, що є близьким процесом для представників покоління «цифрових аборигенів», сприймається як стратегія діяльності в інформаційному текстовому просторі, оскільки зорієнтована на вміння знаходити необхідну літературу (і на традиційному носіїві, і альтернативному), адекватно її сприймати й оцінювати. Тим більше, що молоде покоління скептично оцінює традиційне читання як єдине джерело отримання інформації, надаючи переваги аудіовізуальним носіям. Отже, найбільш бажаними й читабельними стали об'єкти персоналізації в матриці медійного поля – профілі в соціальних мережах, вебсайти, подкасти тощо. Саме тому особливої значущості набуває медіаосвіта, яка має унікальну функцію підготовки дитини до життя в цифровому світі, відповідаючи за процес формування комунікативної культури особистості, критичного мислення, вміння повноцінно сприймати цифрові тексти, самовираження за допомогою медіатехніки (відео, аудіо, комп'ютер). До того ж актуальним завданням сучасної освіти стала проблема навчити здобувачів освіти творчо інтерпретувати

інформацію, перетворюючи текстову матрицю на окремий мистецький витвір або вторинний текст.

Вивчення феномену цифрового (електронного, дисплейного) читання є актуальною проблемою освіти через проблему так званого «цифрового недоумства» (М. Шпітцер) (Spitzer, 2012), яке призводить до когнітивних порушень, розладу уваги, погіршення пам'яті, зниженню глибини емоцій і, врешті, до депресії та відсутності самоусвідомлення й самоконтролю. Тому розвинути адекватну реакцію на електронний текст, сформувати навички творчої інтерпретації прочитаного – важливе завдання сучасної педагогіки.

Ефективність сприйняття й обробки будь-якої інформації, зокрема й освітньої, залежить від функційного вміння прочитувати й інтерпретувати текст. Йдеться про свідоме знайомство з текстом, вміння його членувати, виокремлювати головну думку, переказувати зміст, цитувати. Саме тому базовою наскрізною компетентністю кожного здобувача освіти визнане «читання з розумінням» (Державний стандарт базової середньої освіти, 2019).

Набуття навички читання як щоденної практики, а також читацької грамотності визначають можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості та успішності в умовах інформаційного перенасичення, нестабільної політичної чи економічної ситуації в державі. Окрім того, читання є не тільки одним із ключових чинників розвитку людського потенціалу (Стратегія розвитку читання на 2021 – 2025 роки «Читання як життєва стратегія»), основою для успіхів у фаховій та освітній діяльності, але й передумовою для успішності та перспективності (Рамковий документ з грамотності читання).

Ураховуючи те, що сучасний світ перебуває в процесі стрімкої цифровізації та

інформатизації, при цьому культурний простір набуває ознаки іконоцентричності, є потреба говорити про існування двох практик читання в сучасному освітньому просторі (традиційне й цифрове), які визначають не лише формат носія інформації, але й модель читацької поведінки (Гич, 2021, с. 57).

Маємо визнати, що в сучасному інформаційному суспільстві надзвичайно серйозним і важким викликом стала проблема формування культури «спілкування» з текстом, оскільки наразі освітній процес має можливості задовольняти пізнавальні потреби здобувачів освіти не через процес читання, але через інфоресурсний складник. Занурення в масову культуру з культом візуалізації, віртуалізації та комп'ютеризації зумовлює появу нового читача, для якого читання має суто прагматичне значення, слабо виражену читацьку мотивацію, відчутну тенденційність до фрагментарного, поверхового сприймання змісту текстів різних видів, відсутність уміння повноцінно працювати з традиційними друкованими виданнями (художньою, науково-пізнавальною, довідковою літературою, періодикою) (Ісаєва, 2014).

Сучасному поколінню «цифрових аборигенів» притаманне квазічитання (Гич, 2020, с. 25), ознаками якого є ефекти «зізковзування погляду», «розбите дзеркало», схематичне читання тощо. Сутність нової стратегії «зчитувати» текст варіюється від «ковзання» частинами рядків у процесі поверхового (фрагментарного) знайомства з текстом, мозаїчним вихоплюванням із тексту слів із метою складання «сміслового пазлу» з окремо обраного семантичного ряду, до фігурального сканування очима частин заданого тексту (Гич, 2021, с. 58). Таким чином фізіологія читання змінилась на рівні процесуальності. Традиційне знайомство з текстом поступилося місцем так званому цифровому читанню.

Наразі проблема цифрового читання має вагоме наукове студіювання. Феномен такого читання пояснюють наукові розвідки Г. Гич, Ж. Клименко, Ю. Мелентьєвої, Е. Огар та ін., у яких здійснено спробу надати дефініцію поняттю «цифрове читання», під яким автори розуміють читання текстів, які пройшли цифрову обробку. Попри розгалужений термінологічний діапазон («дисплейне», «електронне», «нелінійне» читання), практично всі дослідники висловлюють думку, що цифрове читання відрізняється фізіологічними, технологічними й екзистенціальними характеристиками.

Головною проблемою цифрового читання є зміна фізіології процесу, що потребує розробки нової навчальної методики роботи з текстом, оскільки зчитування інформації наразі відбувається здебільшого за двома сценаріями: скролінг- і скімінг-читання. Сутність такого читання об'єднує один аспект – це поверхове знайомство з текстом, без глибокого розуміння інформації. При цьому *скімінг-читання* – це буквально побіжне ознайомлення з інформацією, читання по «діагоналі». *Скролінг-читання* зведене до пошуку ключових слів, без занурення в основну семантику тексту.

Цифрове покоління виробило свою процедуру зчитування тексту, яке науковці визнали як F- і Z-паттерни, коли розуміння змісту тексту формується особливим розглядом за схематичними рухами очей під час читання з екрана.

Таке поверхове знайомство з твором нівелює одну з важливих функцій художнього тексту – гедоністичну, сутність якої полягає в можливості отримати насолоду від читання. Оскільки цифрове покоління здебільшого – гедоністи, тож, не отримавши очікуваного емоційного задоволення від твору, перестають цікавитись читанням, надаючи перевагу розвагам у гаджетах. Своєю чергою, захоплення віртуальним

простором негативно впливає на стан і загальний розвиток дитини, адже вона починає мислити стереотипами; примітивізує комунікативну лексику; знижується рівень емотивності й чутливості; мислення стає мозаїчним (кліповим). Звідси виникає необхідність пошуку нових стратегій роботи з текстом, які формуватимуть культуру читання із залученням у процес цифрових технологій, які близькі й зрозумілі молодому поколінню. Тобто йдеться про корегування процесу формування й розвитку культури читання в сучасних реаліях.

Культуру читання наразі визнають як один зі складників загальної культури людини. Вона орієнтована на наявність комплексу навичок роботи з текстом різного характеру: книгою в традиційному паперовому форматі, періодикою та іншими альтернативними носіями інформації. Культура читання передбачає систематичність і послідовність процесу читання, уміння швидко знаходити потрібну інформацію за допомогою довідково-бібліографічного апарату, сприймати прочитане, виділяти головне в тексті, робити примітки, конспектувати, складати план, цитувати, робити висновки з прочитаного. На сьогодні питання культури читання розуміють як стратегію діяльності в інформаційному текстовому просторі, що включає вміння знаходити потрібну інформацію, адекватно її сприймати й оцінювати, творчо використовувати для власного розвитку (Стрельчук).

Прищепити бажання читати, сформувати активного компетентного читача – сьогодні надзвичайно складне завдання, адже маємо констатувати, що сучасне читацьке середовище є пасивним, надає перевагу перегляду розважального контенту, кіно- та анімепродуктів, ігрових застосунків, тим самим формуючи психологічну залежність від інтернет-мережі. Саме тому в наукових студіях з'явилися дослідження, присвячені проблемі *синдрому ци-*

фрового недоумства (або вірусу цифрового недоумства), основними симптомами якого є: втрата пам'яті (сподіваючись на Google, людина не вважає за необхідне запам'ятовувати навіть елементарного); розлад уваги; когнітивні порушення, пригніченість і депресія (без комп'ютера людина стає практично безпомічною, беззахисною); зниження глибини емоцій, загальне притуплення почуттів; низький рівень самоконтролю (Клименко). Отже, формування інтересу дитини до читання є важливим складником гармонійного розвитку особистості й попередження успішності в подальшій освітній діяльності.

Формування читацької культури в сучасному цифровому просторі має певну етапність: до-читач, читач-початківець, вправний декодер, незалежний читач, свідомий читач. Така поетапність обумовлює поступове накопичення досвіду читання від етапу споглядання твору, декодування знакової системи у словесну до вдумливого й усвідомленого опрацювання текстової матриці.

Особливо важливим, на нашу думку, є пропедевтичний етап підготовки свідомого читача на рівні емерджентної грамотності. Emergent грамотність є періодом певної провокації, результатом якого є залучення дітей до процесу пасивного читання, тоді як активним читачем є грамотний дорослий (Teale, Sulzby, 1986). Тобто emergent грамотність базується на уявленні про те, що діти отримують знання про читання, письмо та мову, перш ніж вони почали будь-яку формальну освіту. Це так званий інстинкт культури (Я. Голосовкер), який притаманний дітям, оскільки, виходячи з власного (хоча й небагатого) досвіду, вони розуміють, що вміння читати й писати змінює їхній статус, бо такі вміння вказують на приналежність до грамотної спільноти світу дорослих.

Якщо семантика розуміння поняття культури читання полягає в умінні інтерпретувати (пояснювати) або аналізувати

текст, то читацька активність у пропедевтичний (до-читач) період спрямовується на встановлення зв'язків між ілюстрацією до тексту й прослуханим / прочитаним сюжетом, оскільки картинка до тексту сприймається дитиною як певний тип піктографічного письма, за яким можна переповідати почуту історію або зіставляти почуте на слух із візуальним рядом. Тут доволі бажаними стануть книжки-віммельбухи, вони розвивають фантазію й сприяють формуванню вміння розповіді за картинкою. Поза сумнівом, таке знайомство з книгою є потужною мотивацією пасивного читача до подальшого розвитку культури читача (Цалапова, 2024, с. 105).

Крім цього, потужним мотиватором для знайомства з літературним твором можуть бути різноманітні види творчої діяльності: створення колажів із малюнків і фотографій, символічних картинок, природних матеріалів, що лежить у площині STREAM-освіти, навчаючи дитину інтегрувати знання з різних галузей; цікаві форми роботи з папером (аплікації, оригамі, витинанки тощо), спрямовані не тільки на активацію читацької діяльності, але й розвиток або корекцію моторної, когнітивної, мотиваційної сфери дитини; робота з тістом (тісто-пластика); малювання губкою, пальцями та долонями, використовуючи різну основу (папір, картон, тканина); ігри з кінетичним піском; пісочна анімація та ін.

Активізації інтересу до читання, формуванню читацької культури, поза сумнівом, буде сприяти використання інтернет-ресурсів, застосунків, сервісів, порталів, оскільки такий спосіб діяльності є органічною частиною сучасної молодіжної субкультури, сприяє виробленню інженерних і стратегічних навичок, необхідних для життя в цифровому суспільстві. Органічним супровідником у світ читання стануть застосунки «Learning

Apps», Behence, Khan Academy Kids, Minecraft Education Edition, Starfall ABCs, Starfall, Swift Playgrounds, книжки з QR кодами, AR-додатки та ін. Поєднання традиційного та інноваційного підходів до формування читацької культури створює унікальне читацьке середовище, здатне мотивувати до продуктивної і творчої діяльності.

Розвиток механізмів свідомого читання, що є одним із важливих етапів формування культури взаємодії з текстом (незалежний читач, свідомий читач), на нашу думку, лежить у площині так званої ненав'язливої педагогіки, яка апелює до творчого аспекту опрацювання тексту, як-от: створення власного витвору мистецтва на основі прочитаного (виготовлення різних поробок на літературні теми, ліплення з пластиліну персонажів, скрапбукінг, кардмейкінг, буктрейлер, комікс до твору тощо); організація активної ігрової діяльності на основі прочитаного (геокешинг, QR-квест, флешмоб); проведення імітативно-дослідницьких заходів щодо інтерпретації прочитаного (INSERT-читання, фішбоун, хмара тегів, інфографіка, інтерактивний плакат, кроссенс, мудборд, лібмоб, печка-куча та ін.). Оскільки представники цифрового покоління – візуали, то однією з ефективних практик посилення інтересу до прочитання художнього твору є використання медіазасобів у процесі опрацювання тексту. На такому аспекті методики роботи з творами наголошують методисти Т. Бабійчук, О. Дем'яненко, В. Кравець, Л. Сич, Т. Панченко, Н. Рудніцька та ін. Зокрема, науковці розробили методичну систему використання відеофрагментів як асоціонімів до літературних творів (Т. Бабійчук), шаблонів сторінок літературних героїв у соціальних мережах, цікавих відео-презентацій, відеообговорень, фотоквестів, фанфіків (Л. Сич) та інших видів діяльності із залученням комп'ютерних технологій, близьких і зрозумілих представникам цифрового покоління (Слижук).

Отже, говорячи про формування культури читання в сучасних умовах, не можна обминути проблему цифровізації читання, яка залучає до навчання перегляд тексту з екрана. Більшість дослідників цього феномену (Г. Гич, Ж. Клименко, Д. Лью, Дж. Маккініні та ін.) спільні у висновках щодо незворотності зміни процедури читання, оскільки інтернетизація освітнього простору вимагає нових видів грамотності, які дійсничні (рухомі, змінні) й спрямовані у світ цифрових технологій. І, відповідно, такі види грамотності мають множинний характер, вони різноманітні за модальністю і характеристиками, відповідно вони вимагають знання нових стратегій читацької поведінки (Гич, 2020).

Тож сучасне розуміння культури читання, ураховуючи зміни в самій процедурі й практиці читання, потребує корегування й уточнення. Таку корекцію, на думку Г. Гич (Гич, 2021), наукові студії мають здійснити до того, як звички поверхового читання остаточно укоріняться в читацькій поведінці й стануть нормою для молодого покоління.

Сучасна практика читання остаточно зорієнтована на дві процесуальні техніки: традиційне читання з паперових носіїв і читання цифрове з екрана монітора. Методика заборон і примусів не спрацює, бо цифрове читання стало органічною частиною субкультури покоління «цифрових аборигенів». Тому складники культури читання розширюються вміннями знаходити необхідні застосунки, користуватися пошуковими системами, покликаннями, QR-кодами, вкладками, додатковими інтернет-джерелами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Опрацювання низки джерел дає нам підстави зробити висновок, що формування культури читання – довготривалий, поетапний і цілеспрямований процес, компонентами якого є па-

сивне знайомство з твором, власне читання тексту, активне сприймання, розуміння, інтерпретація та творча реінтерпретація тексту, що визначає читацьку компетентність особистості.

Поява феномену цифрового читання спровокувала нові підходи до практики взаємодії з текстом, які відрізнялись від традиційної процедури читання дещо неповноцінним, фрагментарним знайомством із твором. Проте читання все-таки залишається необхідним складником і освітнього процесу, і субкультурної молодіжної комунікації. Тому виникла необхідність пошуку нової методики формування культури читання в умовах цифровізації освітнього процесу.

Модифікації читацької поведінки в умовах цифровізації змінюють розуміння взаємодії з текстом як формантом культури читання. Результатом читання повинні стати творчі проекти, зміст яких передбачає осмислення тексту в режимі перетворення словесної інформації в прикладне мистецтво (колажі, аплікації, поробки, комікси, буктрейлери тощо).

Уважаємо, що формування вміння усвідомленого читання в дітей і підлітків покоління «цифрових аборигенів» вимагає розробки відповідних методик, технологій, прийомів і засобів активізації читацької поведінки в системі нової практики читання. Подальший розвиток теми вбачаємо в розробці й поступовому впровадженні в освітній процес вищої школи методики роботи з текстом з урахуванням нових практик читання, пошуку шляхів збереження й активізації читацької діяльності.

Література

Булах Т. Підтримка читання як запорука розвитку книжкового бізнесу: сучасний вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. 2014. Вип. 8. С. 312–317.

Вилегжаніна Т. Криза читання як сучасна проблема світового рівня. *Бібліотечна планета*. 2011. № 4. С. 4–6.

Гич Г. Нова читацька практика учнів у технологічному полі сучасної шкільної освіти. *Вересень*. 2021. № 4. С. 55–66. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.06>

Гич Г. М. Читання учнів «нової грамотності» і традиції пояснювального читання Костянтина Ушинського. *Вересень*. 2020. № 1 (84). С. 23–30.

Державний стандарт базової середньої освіти, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Ісаєва О. О. Про сучасного читача: що відбувається з книгою на сучасному етапі. *Шкільна бібліотека*. 2014. № 3. С. 13–17.

Клименко Ж. Виклики цифрової епохи сучасному читачу та шляхи їх подолання. URL: https://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1119

Прокопенко Л. І. Читання як складова у формуванні культури молоді сучасної молоді. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2019. Вип. 20. С. 178–188. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.20.2019.172431>

Рамковий документ з грамотності читання. URL: https://dniokh.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/Ramk_doc_chytannya.pdf

Слижук О. Сучасний підліток і художній твір: комунікація кризь призму медіа. *Критичне мислення в епоху токсичного контенту : збірник статей Восьмої міжнар. наук.-метод. конф.* Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. С. 149–154.

Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія». URL: <https://mcp.gov.ua/files/pdf>

Стрельчук С. І. Місце культури читання в сучасному інформаційному середовищі. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001esn-2757.doc>

Цалапова О. Практика усвідомленого читання в родинному колі. *Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої*

діяльності: теорія і практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Глухів, 22 лютого 2024 року). Глухів : ПБВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 103–106.

Salmeron L., Stromso H. I., Kammerer Y., Stadler M. Comprehension processes in digital reading. In: M. Barzillai, J. Thomson, S. Schroeder, & P. van den Broek (Eds.), *Learning to read in a digital world*. 2018. P. 91–120. DOI: <https://doi.org/10.1075/swll.17.04sal>

Spitzer M. Digitale Demenz. Wie wir uns und unsere Kinder um den Verstand bringen. Droemer/Knauer Verlag, 2012. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0038-1628243>

Teale W. H., Sulzby E. Emergent Literacy: Writing and Reading. Bloomsbury Academic, 1986. 218 p.

References

Bulakh, T. (2017). Pidtrymka chytannia yak zaporuka rozvytku knyzhkovoho biznesu: suchasnyi vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Reading Support as a Key to the Development of the Book Business: Modern Domestic and Foreign Experience]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Knyhoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informatsiini tekhnologii – Bulletin of Lviv University. Series: Book Studies, Library Studies and Information. Technologies*, 8, 312–317 [in Ukrainian].

Vylehzhaniina, T. (2011). Kryza chytannia yak suchasna problema svitovoho rivnia [Reading Crisis as a Modern Global Problem]. *Bibliotekna planeta – Library planet*, 4, 4–6 [in Ukrainian].

Gych, H. (2021). Nova chytatska praktyka uchniv u tekhnolohichnomu poli suchasnoi shkilnoi osvity [New Reading Practice of Students in the Technological Field of Modern School Education]. *Veresen – September*, 4 (84), 55–66. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.06> [in Ukrainian].

Gych, H. M. (2020). Chytannia uchniv «novoi hramotnosti» i tradytsii poiasniuvannia chytannia Kostiantyna Ushynskoho [Reading of Students of «New Literacy» and

the Tradition of Explanatory Reading by Kostyantyn Ushynskiy]. *Veresen – September, 1 (84)*, 23–30 [in Ukrainian].

Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education]. (2019). Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> [in Ukrainian].

Isaieva, O. O. (2014). Pro suchasnoho chytacha: shcho vidbuvaietsia z knyhoiu na suchasnomu etapi [About the Modern Reader: what Happens to the Book at the Modern Stage]. *Shkilna biblioteka – School library, 3*, 13–17 [in Ukrainian].

Klymenko, Zh. Vykyky tsyfrovoy epokhy suchasnomu chytachu ta shliakhy yikh podolannia [Challenges of the Digital Age to the Modern Reader and Ways to Overcome Them]. Retrieved from https://svitlit.ippp.kubg.edu.ua/?page_id=1119 [in Ukrainian].

Prokopenko, L. I. (2019). Chytannia yak skladova formuvannia kultury molodi suchasnoi molodi [Reading as a Component of the Formation of the Culture of Modern Youth]. *Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti – Culture and Arts in the Modern World, 20*, 178–188. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.20.2019.172431> [in Ukrainian].

Ramkovyi dokument z hramotnosti chytannia [Framework Document on Reading Literacy]. Retrieved from https://dniokh.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/Ramk_doc_chytannya.pdf [in Ukrainian].

Slyzhuk, O. (2020). Suchasnyi pidlitok i khudozhnii tvir: komunikatsiia kriz pryzmu media [A Modern Teenager and a Work of Art: Communication Through the Prism of the Media]. *Krytychne myslennia v epokhu toksychnoho kontentu – Critical thinking in the era of toxic content: Proceedings of the VIII International Scientific and Methodical Conference*. (pp. 149–154). Kyiv: Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy [in Ukrainian].

Stratehiia rozvytku chytannia na 2021–2025 roky «Chytannia yak zhyttieva stratehiia» [Reading Development Strategy for 2021–2025

«Reading as a Life Strategy»]. Retrieved from <https://mcip.gov.ua/files/pdf> [in Ukrainian].

Strelchuk, S. I. Mistse kultury chytannia v suchasnomu informatsiinomu seredovyshchi [The Place of Reading Culture in the Modern Information Environment]. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/embed/001esn-2757.doc> [in Ukrainian].

Tsalapova, O. (2024). Praktyka usvidomlenoho chytannia v rodynnomu koli [Practice of Mindful Reading in the Family Circle]. *Rozvytok hnuchkykh umin (soft skills) u protsesi osvitnoi diialnosti : teoriia i praktyka – Development of Soft Skills in the Process of Educational Activity: Theory and Practice: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific And Practical Internet Conference*. (pp. 103–106). Glukhiv: RVV of the Glukhiv NPU named after O. Dovzhenka [in Ukrainian].

Salmeron, L., Stromso, H. I., Kammerer, Y., Stadler, M., & van den Broek, P. (2018). Comprehension Processes in Digital Reading. In: M. Barzillai, J. Thomson, S. Schroeder, & P. van den Broek (Eds.), *Learning to Read in a Digital World*. (pp. 91–120). DOI: <https://doi.org/10.1075/swll.17.04sal> [in English].

Spitzer, M. (2012). Digitale Demenz. Wie wir uns und unsere Kinder um den Verstand bringen. Droemer/Knaur Verlag. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0038-1628243> [in German].

Teale, W. H., & Sulzby, E. (1986). *Emergent Literacy: Writing and Reading*. Bloomsbury Academic [in English].

Цалапова О. М., Федоренко М. В.
Розвиток культури читання молоді в умовах цифровізації суспільства

Статтю присвячено проблемі розвитку культури читання в умовах цифровізації в еру нон-технологій. Відзначено, що наразі процедура читання має дві практики: читання традиційне й цифрове. Підкреслено, що значний розвиток цифрове читання отримало у сфері освіти: по-перше, тому що саме освіта активно цифровізується, по-

друге, в основі навчання завжди лежить текст (відповідно й читання).

Представлено дефініцію поняття «цифрове читання» в аспекті змін процедури роботи з текстом, адже сучасний читач використовує скролінг- і скімінг-читання, F- і Z-паттерну тактику знайомства з текстом, синоптичне читання (опрацювання кількох текстів водночас). Доведено, що читання з використанням електронних носіїв є новою практикою читацької діяльності дітей та підлітків, і така практика має і позитивні, і негативні наслідки (зокрема, цифрове недоумство).

Схарактеризовано етапність формування свідомого читача: до-читач, читач-початківець, вправний декодер, незалежний читач, свідомий читач. Проаналізовано характер взаємодії з текстом під час кожного з етапів формування читацької компетентності. Доведено, що робота з прочитаним повинна посилюватись творчим опрацюванням текстового матеріалу за допомогою різних зображувально-імітативних творчих завдань: виготовлення поробок з різних матеріалів, скрап-букінг, кардмейкінг, буктрейлер, колажі, хмари тегів, фотоквести, фанфікшн тощо. Загалом стаття розкриває одну з нагальних проблем сучасності – проблему прийняття нової практики цифрового читання в освітньому просторі, необхідність модифікації методики роботи з текстом з метою збереження читацької і творчої активності здобувачів освіти.

Ключові слова: культура читання, активність, методика читання, цифровізація, цифрове покоління, цифрове читання.

Tsalapova O., Fedorenko M. The Development of Reading Culture among Youth in the Context of Digitalization of Society

The article is dedicated to the problem of developing a reading culture in the context of digitalization in the era of non-technology. It has been noted that currently, the reading process has two practices: traditional and digital

reading. It has been emphasized that digital reading has significantly developed in the field of education: firstly, because education itself is actively being digitalized, and secondly, because learning is always based on text (and therefore, reading).

The article presents a definition of «digital reading» concept in the aspect of changes in the procedure of working with text, since modern readers use scrolling and skimming, F- and Z-pattern tactics for getting acquainted with text, and synoptic reading (processing several texts simultaneously). It has been proven that reading using electronic media is a new practice of reading activity for children and adolescents, and this practice has both positive and negative consequences (including digital dementia).

The article characterizes the stages of forming a conscious reader: pre-reader, novice reader, skilled decoder, independent reader, conscious reader. The nature of interaction with the text during each stage of forming reading competence has been analyzed. It has been proven that work with the read text should be enhanced by creative processing of text material using various imaginative and imitative creative tasks: making crafts from different materials, scrapbooking, cardmaking, book trailers, collages, tag clouds, photo quests, fanfiction, etc. The article reveals one of the urgent problems of our time – the problem of accepting the new practice of digital reading in the educational space, the need to modify the methodology of working with text in order to preserve the reading and creative activity of students.

Keywords: reading culture, activity, reading methodology, digitization, digital generation, digital reading.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

